

**Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Кафедра педагогіки та освіти**

**ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Випуск 7

Маріуполь – 2019

ББК 74.04к2
УДК 371.014.5(477)(06)

Освітній менеджмент: теорія і практика : зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. 156 с.

Члени редколегії:

Задорожна-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Восвутко Н.Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Мойсеєнко Р. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Нетреба М. М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Тимофєєва І.Б. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Рецензенти:

Голюк О.А. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського.

Зайцева О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Глухівський національний університет імені Олександра Довженка.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету іноземних мов
Маріупольського державного університету
(протокол № 4 від 20 листопада 2019 року)

© Колектив авторів, 2019
© Кафедра педагогіки та освіти МДУ, 2019

Література

1. Кобінчук О.М. Виховна система школи. *Науково-методичний журнал. Основа*. Січень 2008. Вип. №1(38). С.12-15.
2. Лопухівська А.В. Соціалізація учнів в умовах навчально-виховного середовища. URL: http://www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/22/visnuk_20.pdf (дата звернення: 07.06.2019).
3. Мірошник С. І. Теоретичні основи навчальної проектної діяльності учнів. Народна освіта. Електронне фахове видання. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383 (дата звернення: 07.06.2019).
4. Платонов Ю.П. Социальные статусы и социальные роли. Электронная публикация: Центр гуманитарных технологий. URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/expertize/4943> (дата звернення 16.06.2019).
5. Ревская Н.Е. Педагогика: учебное пособие. СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2005. 144 с. С.118-119
6. Хворост Г.Б. Питання взаємодії освітнього навчального закладу і соціуму. *Науково-методичний журнал. Основа*. Січень 2008. Вип. №1(38). С.35-39.
7. Ягоднікова В.В. Виховання лідерів. *Науково-методичний журнал. Основа*. Жовтень 2009. Вип. №10(59). С.28-31.

УДК 373.3/5.091.113

Восвутко Н.Ю.,
Осіпцова Т.А.

РОЛЬ КЕРІВНИКА ШКОЛИ В УПРАВЛІННІ ФОРМУВАННЯМ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ УЧИТЕЛІВ

***Анотація.** У статті висвітлена роль керівника школи в управлінні формуванням культури професійного спілкування учителів. Велика роль керівника культурно-освітнього середовища залежить від рівня сформованості культури професійного спілкування керівника та вчителів закладу загальної середньої освіти. Культура професійного спілкування закладу загальної середньої освіти – це феномен, який створюється учасниками навчально-виховного процесу під час їхньої діяльності.*

Створення успішного культурно-освітнього середовища починається із фантастичної мрії керівника та його команди про ефективну модель інноваційного розвитку школи, ефективну модель управління культурою професійного спілкування, систему впливів та умов формування особистості кожного учасника навчально-виховного процесу, рівні можливості для самопізнання, саморозвитку, самореалізації.

***Ключові слова:** заклад загальної середньої освіти, керівник, комунікаційні навички, навчально-виховний процес, освітнє середовище, управлінська діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасні перетворення в усіх сферах діяльності українського суспільства зумовлюють певні зміни і в системі освіти України. За нинішніх умов заклад загальної середньої освіти потребує учителя, який не тільки володіє професійними якостями, а й творчим мисленням, самостійністю,

впевненістю у власних силах та комунікативною культурою, що сприяє підвищенню професійної культури педагогічного колективу зокрема та конкурентоспроможності навчального закладу взагалі.

Про важливість підвищення професійної культури фахівців у галузі освіти йдеться у нормативно-правових документах: Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, Конституції України, законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Указах Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та ін. Разом з тим, дослідження стану внутрішнього шкільного управління засвідчило, що переважна більшість керівників закладів загальної середньої освіти не акцентують увагу на виявленні рівня сформованості комунікативної культури учителів школи та її розвитку. Тому для вирішення вищезазначеної проблеми пріоритетним завданням постає створення директором у школі належних педагогічних умов для розвитку культури професійного спілкування учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості процесу управління досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці В. Белоліпецький, Л. Васильченко, О. Віханський, Л. Карамушка, Ю. Конаржевський, С. Корольок, В. Крижко, О. Мармаза, Є. Павлютенков, Ю. Палеха, Т. Сорочан, Ф. Хміль та інші. Педагогічні засади формування культури професійного спілкування учителів досліджували Л. Барановська, О. Берестенко, І. Виготський, Н. Даниленко, І. Зязюн, В. Лівенцова, А. Макаренко, В. Приходько, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Зміст і структура педагогічного спілкування є предметом наукових досліджень Г. Андреева, Б. Ломова, С. Максименко, П. М'ясоїд, П. Петровської, В. Семиченко та ін.

Аналіз наукової літератури дав можливість дійти висновку, що проблема управління формуванням культури професійного спілкування учителів школи потребує подальшого дослідження, внаслідок невизначеності педагогічних умов, що сприяють успішному управлінню керівником школи процесом формування професійно значущих якостей культури спілкування учителів школи.

Мета статті. Визначити роль керівника школи в управлінні формуванням культури професійного спілкування учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасному керівнику закладу загальної середньої освіти необхідно постійно слідкувати за змінами, що відбуваються в суспільстві, орієнтуватися у методах управління, впроваджувати власні ідеї та професійно керувати. Своєчасне вивчення та впровадження наукових досягнень – це не тільки підвищення компетенції керівника, а успіх усього закладу. Розвиток культури завжди впливає на тенденції та принципи освіти, тому важливо навчитися орієнтуватися у таких змінах і успішно ними керувати. Очевидно, що ефективне управління навчальним закладом вимагає високого рівня культури професійного спілкування.

Останнім часом проблемі розвитку культури управлінської діяльності

керівника навчального закладу присвячені публікації А. Губи, С. Королук, О. Мармази, І. Прокопенко, Р. Черновол-Ткаченко та ін.

Г. Єльнікова вважає, що «культурно працювати» – це значить уміти правильно розставити кадри на вирішальних ланках, працювати творчо, з перспективою, завжди бачити кінцеву мету й вибирати найбільш раціональні методи її досягнення.

Слід зазначити, що досягнення головної мети управління професійного спілкування можливо через підвищення рівня розвитку трудового потенціалу педагогічного колективу школи. У трудовий потенціал включаються наступні компоненти: здоров'я, моральність і вміння працювати в колективі, уміння спілкуватися, творчий потенціал, активність, організованість, толерантність, професіоналізм, ресурси робочого часу, а також професійна культура. Професійна культура являє собою функцію від компетенції працівника і його трудової етики, принципів, цінностей, тощо.

Вплив рівня освіти й кваліфікації працівників шкільного закладу на професійне спілкування проявляється в тому, які цінності зможуть сприйняти працівники, наскільки можливо прояв творчого підходу й ініціативності з їхнього боку, які й у якій кількості необхідні заходи для навчання, ротації, підвищення кваліфікації працівників і т.п.

Професійне спілкування формується в процесі спільної взаємодії та спільного вирішення проблем для досягнення єдиної мети. У результаті цих процесів виробляються власні цінності, критерії досягнення загальних цілей, правила й норми поведінки, форми взаємодії із зовнішнім середовищем. Отже, необхідною умовою формування й розвитку професійного спілкування є спільна педагогічна діяльність керівника й вчителя і наявність загальної мети. Система управління формуванням і розвитком професійного спілкування являє собою взаємозв'язок керуючої частини (тобто суб'єкта) і керованої частини (тобто об'єкта).

Найчастіше система управління процесом формування й розвитку культури професійного спілкування вчителів входить до складу відділу управління персоналом і підпорядковується, відповідно, керівникові закладу загальної середньої освіти.

Проблема важливості освітнього середовища для навчально-виховного процесу, особливості його організації розглядаються в дослідженнях Ш. Амонашвілі, І. Бежа, Б. Гершунського, Е. Гусинського, І. Зязюна, Г. Ільїна, В. Лозниці, Л. Новикової, Л. Орбан-Лембрик, К. Роджерса, С. Сисоевої, В. Сухомлинського, Д. Ушинського та інші.

У сучасних дослідженнях «освітнє середовище» розглядається з позицій системного підходу як об'єкт освітньої системи у зв'язку з загальними та спеціальними завданнями її розвитку й виражається в цілісності спеціально організованих педагогічних умов розвитку особистості; як структурована система педагогічних чинників, що забезпечують зустріч, взаємодію, осмислення та пізнання (освоєння) особистістю у процесі її розвитку та становлення спеціально організованого педагогічного середовища; як місце, де перетинається діяльність усіх учасників освітнього процесу, у якій

активізується й використовується їх творчий потенціал.

Створення середовища, за С. Сисоевою, означає орієнтацію змісту, форм, методів, засобів, характеру взаємодії учасників навчально-виховного процесу на особистість учня, що сприяє розвитку його інтелектуального, творчого, духовного потенціалу, емоційно-вольових якостей, мислення, загальної культури, формування здатності особистості до самостійної, активної діяльності [4, с. 502].

Отже, умовою ефективності й результативності процесу управління формуванням вчителя до культури професійного спілкування є освітнє середовище. Це найвищий ступінь прояву креативності вчителя, здатного розв'язувати педагогічні проблеми на принципово нових засадах, що характеризуються новизною, оригінальністю та високою результативністю суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Такий педагог на високому рівні володіє пошуковими методами навчання, комунікативно-діалогічними, дискусійними вміннями, мистецтвом педагогічної рефлексії, оригінальністю педагогічного мислення, інтелектуальною активністю. Варто зазначити, що ці професійно значущі якості в поєднанні з високим теоретико-методологічним рівнем сприяють створенню ефективного професійного спілкування.

Зазначимо, що освітнє середовище є складником педагогічної системи університету й сприяє не лише формуванню до професійного спілкування, але й особистісно-професійному розвитку, саморозвитку й самореалізації вчителя. Освітнє середовище на суб'єкт-суб'єктній взаємодії нами визначається як педагогічна система нового рівня, що характеризується не тільки задіяними в ній суб'єктами, але й спільними для них умовами взаємодії; воно пов'язує освітнє середовище й суб'єкти педагогічного процесу (викладача й студентів); створює оптимальні умови для творчої самореалізації майбутніх учителів; формує особистість, її потреби, впливає на розвиток інтересів, мотивів і є не лише умовою, але й засобом навчання і виховання.

Ми розглядаємо освітнє середовище як складне системне утворення, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних взаємовідносинах та орієнтує педагогічний процес на розвиток кожної особистості як учасника цього процесу. Таким чином, суб'єкт-суб'єктна взаємодія в умовах сучасного вищого навчального закладу можлива лише тоді, коли вона зорієнтована на спільну творчість, яка створює середовище для прояву саморозвитку особистості та самоорганізації педагогічного процесу.

Найголовнішим є те, що це середовище не впливає автоматично й механічно на розвиток особистості, не спричиняє раптових і адекватних змін у внутрішньому стані та поведінці студентів, а діє більш цілеспрямовано й позитивно на людину, її творчу діяльність, мотивуючи та корегуючи особистість. Вплив такого освітнього середовища на розвиток, діяльність і професійну підготовку майбутніх учителів пов'язаний із системою їх ставлень до цього середовища, що визначає активність студентів.

Загально відомо, що керівник є ключовою фігурою в освіті та школі, є лідером, який повинен володіти відповідними знаннями, уміннями, бути здатним і готовим керувати школою як відкритою та активною педагогічною

системою. Це вимагає від нього модернізації управлінської ролі та шкільного менеджменту. Основною функцією директора-лідера стає формування та розвиток професійного спілкування колективу й навчального закладу, оскільки керівник навчального закладу як лідер є дизайнером кращого майбутнього, творцем успішного культурно-освітнього середовища [3].

Ми погоджуємося із Я. Довгополовою, що успішне культурно-освітнє середовище – це система, структура, організаційна культура навчального закладу та його оточення, пріоритет організаційних та педагогічних цінностей для всіх учасників навчально-виховного процесу. Розвиток успішного культурно-освітнього середовища значною мірою залежить від дотримання взаємозв'язку між демократичним стилем управління, поведінкою та позицією керівника; рівнем організаційної та педагогічної культури керівника, культури міжособистісного професійного спілкування; управлінської культури, творчості, інноваційних освітніх та управлінських технологій в контексті розвитку організаційної культури школи. Управління формуванням культурою професійного спілкування успішного освітньо-культурного середовища – це не просто процес керування, а розвиток компетенцій учасників навчально-виховного процесу. Це програма зміни взаємовідносин – від культури ролі до культури мислення і результативності управлінської діяльності керівника та освітньої діяльності навчального закладу [1, с. 75].

Висновки. У статті висвітлена роль керівника школи в управлінні формуванням культури професійного спілкування учителів.

Велика роль керівника культурно-освітнього середовища залежить від рівня сформованості культури професійного спілкування керівника та вчителів закладу загальної середньої освіти. Культура професійного спілкування закладу загальної середньої освіти – це феномен, який створюється учасниками навчально-виховного процесу під час їхньої діяльності.

Створення успішного культурно-освітнього середовища починається із фантастичної мрії керівника та його команди про ефективну модель інноваційного розвитку школи, ефективну модель управління культурою професійного спілкування, систему впливів та умов формування особистості кожного учасника навчально-виховного процесу, рівні можливості для самопізнання, саморозвитку, самореалізації.

Перспективи подальших пошуків у напрямі даного дослідження буде спрямовано на пошук науково-методичного забезпечення педагогічної технології професійного спілкування вчителів навчального закладу у створенні успішного культурно-освітнього середовища.

Література

1. Дегтярьова Г. С., Руденко Л. А. Теоретичні та методичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування: навч.-метод. Посібник. К.: Педагогічна думка, 2010. 192 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття): затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.93 № 896. К.: Радуга, 1994. 61 с.
3. Рурік Г.Л. Комунікативна компетентність як складова професійної майстерності учителя та засіб побудови гуманних взаємин між учасниками навчально-виховного процесу. К.:

Видавничий Дім «Слово», 2011. С. 344-380.

4. Уваркіна О. В. Формування комунікативної культури студентів вищих медичних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2003. 22 с.

УДК 373.2.091:005.336.5

Мойсеєнко Р.М.,
Коваленко І.Ю.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ МЕТОДИЧНОЮ РОБОТОЮ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті розкрито сутність управління методичною роботою в закладі дошкільної освіти; висвітлені основні підходи до визначення поняття «методична робота» у науковій літературі; розкрито мету і завдання методичної роботи у закладі дошкільної освіти; структуру методичної роботи у закладі дошкільної освіти, проаналізовано функції управлінської діяльності методичною роботою керівника закладу дошкільної освіти.*

***Ключові слова:** управління, функції управління, методична робота, система методичної роботи у закладі дошкільної освіти, керівник закладу дошкільної освіти, функції управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Проблема управління методичною роботою в навчальному закладі постійно перебуває в центрі уваги дослідників. Цей факт є визнанням того, що методична робота відіграє важливу роль в організації навчально-виховної діяльності. Саме в процесі методичної роботи формується та вдосконалюється професійна компетентність педагогів, їхня педагогічна майстерність. Особливого значення методична робота набуває в період реформування освіти, оскільки вона допомагає педагогу не тільки підтримувати необхідний рівень професійної компетентності, але й опановувати нові ідеї, інноваційні технології, методи, які характеризують сучасні процеси в освіті. Здійснення повноцінних результативних змін у діяльності навчального закладу не можливе без високого рівня науково-методичного забезпечення й стабільно творчо працюючих педагогічних працівників. Організація методичної роботи у закладі дошкільної освіти є основою для підвищення ефективності та результативності надання освітніх послуг, покращення якості освіти.

В освітній галузі України відбуваються кардинальні зміни, зумовлені переходом на європейські стандарти якості та інтеграцією України до світового співтовариства. На законодавчому рівні концептуальні орієнтири оновлення дошкільної освіти знайшли відображення в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти [10; 9; 2].

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні постійно оновлюється зміст методичної роботи у закладах дошкільної освіти, її організаційні форми. Тому